

A pusztuló Belváros

— A Ferenciek temploma. —

Az utca körül, amely régóta a pesti sétálgatók kedvelt pontja, amely szép nők és politikusok déli korzója, — a Kossuth Lajos-utca körül és szomszédságában, gyorsvonatszerű tempóval változott és változik tovább minden. Egyik napról a másikra, mint valami nagy sülyesztőben, úgy tűntek el régi falak, régi építőmesterek és háziurak tulajdonai. Nemcsak olyanok, amelyek még a múlt század elején a nagyvárossá induló Pest első, kezdő lépéseit látták s rokkantságuk miatt már meg-

1913.

V.

Nij. Gyöke

érdemelt nyugalomra vágyakoztak. Hanem olyanok is, amelyek a hetvenesnyolcvanas évek idején nőttek fel, s a három és négyemeletes építkezés első hirnői. Új boltok, világvárosias kirakatok, új udvarok s oly házak sorakoznak itt, amelyeknek anyaga nem masszív kő, hanem vasbeton, s ahol a lift, tíz fillér fejében, hat emeletig viszi föl az idegent. E költöző, egyre változó milióban, amely leveti régi köntösét, csak alig néhány sarok van már, amely arra az időre mutat, arra az életre és társadalomra emlékeztet, amikor a mai Belváros, a negyedik kerület jóformán egymaga volt a város, egymaga tette ki Pestet. A központi városházzá lett Károly-kaszárnya, a vármegyeház, s ama templom jelent ily pontot, amelynek szürke, ázott falai előtt — a velencei Szt. Márk-térhez hasonlóan — szelíd galambok csapata szedegeti az eldobott magot, s nagykendőbe öreg néni-kék gyűjtanak kis gyertyát, egy régi kőfeszület árnyékában. Amely patinás homlokzatával generációk óta néz az alatta sétáló népekre, urak és hölgyek flirtelő sokadalmára. S amelyen oly torony ékeskedik, ami hozzáértők, művészek szerint, Pest legszebb ilyenemű dolgai közé tartozik. Építészeti nevezetesség.

A szépen prédikáló, szelíd és kékszemű ferencendi barátoké ez a templom és torony, amely egész máig ellen tudott állni a sokszor bizony ízléstelenül dühöngő építészeti áradatnak. Mig közeli szomszédságában, körülötte a modern építő urak a legkülönbözőbb merészséggel formálták az új Belváros képét: a barátok temploma nyugodtan és méltósággal a régi Pest egy sziklavárának mutatkozott, amelyen megtörnek az újító hullámok. Most azonban véget fog érni majd ez a szerep, s a templom követni fogja a lerombolt s művészeti nem jelentékeny házak sorsát. Az a láz, az az újító folyamat, amelynek természetesen

spekulációs oka is van, s amely a harminc-éves adómentesség következtében a Belvárost szinte kiemelte sarkaiból, — a derék barátokat ugyancsak elfogta: annyira, hogy nagy telküket, amely a XVIII. század eleje óta az övék, a kihasználás végső határáig akarják értékesíteni. E telkükön t. i., amelyet III. Károly idejében kaptak, nemcsak a templom foglal helyet, hanem bérházak is vannak, amelyeket széles átjáró udvar köt össze s a bennük lévő boltok, divattermek révén mindenki azon a réven ismer, hogy „Ferenciek bazára“. E bérházakat a páterek elfogják hordatni, ami még nem a legnagyobb hiba. De az már az építészeti barbárságok sorába tartozik, hogy e rombolási szándékukban benne van a templom is, amelyet másfajta elhelyezéssel s más formában akarnak újra építtetni.

A templom a Mária Terézia korabeli barokk-stílus maradványa, s ebben a nemben, az egyetemi templommal együtt, ritkasága Pest régi architektúrájának. A rajta lévő torony, amely finoman, könnyű karcussággal emelkedik ki a körülötte lévő bérházak tetőinek legiójából, — szintén ugyanazt a stílust mutatja, mindazonáltal nem egykorú, hanem sokkal későbbi munka. Amit azonban igen kevesen tudnak róla. Kevesen tudják, hogy nem XVIII-ik századbéli, hanem a múlt század közepén élt magyar építőművész sikerült műve. Tiszta, logikus fölépítése, finom arányossága teszi különös mód széppé. Nem csoda, hogy patináján kívül, amely régies ízt ad neki, formailag a Mária Terézia korabeli stílnak mesteri alkalmazásával, egy neves műtörténészünket is meglepettette. Azt mondta, hogy egy idős a templommal, s szerzője, művésze ismeretlen. Holott kitűnt, hogy sokkal későbbi, hogy majdnem százéves időköz választja el a templomtól s az építője Wieser Ferenc. Egy aránylag fiatalon elhalt s a magyar műtörténetben

eddig alig ismert és méltányolt építő, aki Angliában is működött. Akinek pesti munkásságáról csak annyit tudunk, hogy ő építette a Bazilika melletti szép s a velencei Ca doro stílusára emlékeztető bérházat, valamint a barátok e tornyát 1863-ban.

A páterek, a ferencendi atyák bérháza is, nem egy magántermészetű emlékekkel s bizonyos építésmóddal fűződik az eltűnő Belváros történetéhez. Mégis, ők itt bizonyára azt tehetik, amit kedvük és számításuk diktál, s okvetlen nem kívánható tőlük, hogy a historikus szempontra tekintettel legyenek. A templom sorsa fölötti döntéssel azonban másként áll a helyzet. A templom, önmagában is, úgy, amint van, műtörténeti értékű. A torony szintén, bár csak félszáz éves, modern pesti műemléknek nevezhető, mint ahogy ily modern műemlék például a Vigadó, vagy akár a fiatalabb Operaház. S mivel mi nem vagyunk Páris, hogy sok századra visszatekintő alkotások légiójában dűlkölhassunk: nekünk, ha nincs egyebünk, be kell érniünk azzal, amit közvetlen elődeink csináltak, eljövő idők számára is megálló szépséggel. Ahogy Páris az ő régi nevezetességeit védi és büszkén mutogatja, nekünk, egyebek híjján, ilyenformán kell már néznünk arra, ami jót például Ybl Miklós generációja produkált. Kettőzött kötelesség azonban ez a megőrzés, ha valami, mint a ferenciek temploma, még messzebbre mutat, s azt hozza elénk, hogy itt tegnapelőtt is volt élet, város és kultúra. A derék páterek, e radikális tervéhez egyébként azt hisszük, hogy másoknak is lesz szavuk. Így azoknak, akik Magyarország műemlékeinek fenntartására hivatottak a Műemlékek Bizottságának. S e városnak, amelynek intézőiről nem tételezzük föl, hogy köztük a régi Pest ne találjon lelkes barátokra.

Krónikás.